

SAU THÁI LAN, PHILIPPINES ĐẾN LƯỢT INDONESIA

Những cơn mưa đầu mùa tằm tã vào đầu tuần lễ thứ ba của tháng 11 đã xóa đi lớp sương mù do vụ cháy rừng từ Indonesia lan sang Malaysia khiến trên 800.000 ha rừng bị cháy. Dấu sao vụ cháy này chưa tác hại bằng vụ cháy năm 1983 - 1984 cũng tại Indonesia khiến hơn 1 triệu ha rừng bị cháy. Thế nhưng, nếu như mưa, tức yếu tố thiên nhiên đã cứu rừng và môi trường sinh thái Indonesia, thì ngược lại, không một cơn mưa nào, không có một "ông trời" nào có thể cứu được nền kinh tế tài chính nước này.

Sau Thái Lan với 17,2 tỷ USD tiếp sức bởi IMF và Philippines với 1 tỷ USD, nay đến lượt Indonesia phải trông đợi sự cứu giúp từ IMF và các nước lân cận. "Kịch bản" của cuộc khủng hoảng tài chính ở Indonesia cũng kế hoạch "cấp cứu" cũng giống như trường hợp Thái Lan. Nguyên nhân trực tiếp vẫn là sự mất khả năng thanh toán của một số ngân hàng. Có 16 ngân hàng vỡ nợ sẽ bị đóng cửa. Con số nợ không trả nổi không rõ là bao nhiêu song Indonesia đang mong đợi một nguồn tài trợ từ IMF lên đến 23 tỷ USD, tức còn cao hơn cả trường hợp Thái Lan mới chỉ là 17,2 tỷ USD. Với số tài trợ đó, một số thân chủ nay trở thành khổ chủ của các ngân hàng này - những trường chủ gửi ngân hàng dưới 20 triệu rupiah (khoảng 5.590 USD) - từ giữa tháng 11 bắt đầu được bồi hoàn số tiền gửi của họ. Tại sao các ngân hàng này vỡ nợ? Nhà phân tích Silalahi thuộc Trung tâm nghiên cứu chiến lược quốc tế Jakarta đưa ra giải thích: "Vấn đề không phải do khối lượng nợ mà do sự mất niềm tin của dân chúng khi nhìn thấy đồng rupiah bị mất giá khoảng 50% so với đồng USD từ khi

cuộc khủng hoảng tài chính Đông Nam Á bắt đầu vào tháng 7, kèm theo sự suy thoái của thị trường chứng khoán, cho dù Indonesia đang có những cơ sở kinh tế vững chắc" chứ không dựa trên những dự án mang tính đầu cơ trong thị trường địa ốc như ở Thái Lan chẳng hạn. Một cách giải thích khá "báo biện" nếu nhìn vào cơ cấu sản xuất của Indonesia, sẽ dễ cập sau. Xuất phát từ cách giải thích trên, nhà phân tích này cho rằng "quả thật Indonesia cần tài trợ để thực hiện chương trình cải cách tài chính song số lượng không phải là vấn đề chính". Thế nhưng, thực tế đã bác bỏ cách phân tích đó: các quan chức tài chính Indonesia đã phải có "mặt cả" với IMF cùng WB và ADB nhằm nâng số tài trợ dự tính ban đầu khoảng từ 10 đến 15 tỷ USD lên hơn nữa, để rồi đạt kết quả là con số 23 tỷ USD như đã nêu trên. Mặt khác cũng đã có

nhiều xe hơi mang nhãn hiệu này) cho dù tập đoàn này đã phá sản từ tháng 7. Chính những "độc quyền" tự tung tự tác đó đã dẫn đến sự phá sản. Và nay nhà nước phải ề cổ ra xin tài trợ của nước ngoài để trả nợ giùm. Song tài trợ của IMF hay của gì gì đi nữa...cũng là nợ, như lời cảnh cáo của nhà phân tích Rachbini nêu trên: "tài trợ này là cần thiết song sẽ lại là một món nợ chồng chất thêm vào tổng nợ của quốc gia".

Tình hình cấu kết giữa quyền lực và các thế lực kim tiền hầu như là một mẫu số chung ở châu Á. Ở Ấn Độ, trong tuần lễ đầu của tháng 11, cựu Thủ tướng Narasimha Rao đã bị tòa án phán quyết là đã phạm tội tham nhũng trong 2 trong số 3 trường hợp bị cáo buộc. Ở Nhật Bản, việc lãnh đạo tập đoàn Nomura phải xộ khám là một thí dụ điển hình. Ở Thái Lan, tình trạng cấu kết này cũng rất hiển

KHỦNG HOẢNG TÀI CHÍNH CẢ ĐÔNG Á CÙNG LAO ĐÀO

ĐẠI DƯƠNG

những nhà phân tích với những đánh giá khác, như Rachbini của tổ chức tư vấn Indef cũng ở Jakarta: "Điều mà chính phủ Indonesia cần làm là những cải cách sâu xa hơn nữa, hủy bỏ chế độ độc quyền trong một số lĩnh vực kinh tế". Độc quyền, dù là độc quyền tư nhân, là một trong những đặc điểm nay trở thành điểm yếu của nền kinh tế Indonesia và là nguyên nhân sâu xa của cuộc khủng hoảng hiện tại. Nói đến độc quyền, cho dù là dưới dạng nào, chính là nói đến cấu kết giữa quyền lực chính trị và thế lực kinh tài. Như nhiều nước châu Á khác, Indonesia cũng không xa lạ gì với hiện tượng này. Athena Bank, một trong số 16 ngân hàng phá sản, thuộc sở hữu của một "cậu ấm" con trai TT Suharto, hiện đang làm chủ cả một tập đoàn tên Bimantara. Một "cậu ấm" khác cũng là con trai của TT Suharto lại "phá cửa" bằng cách tiếp tục liên doanh sản xuất xe hơi với tập đoàn KIA của Hàn Quốc (tại VN

hiện: trong số 23 triệu đại thủ tướng đã qua, kể từ khi độc lập, hầu như triều đại nào cũng có những dính dấp với quyền lợi. Có nội các bị xem là thân thiện với một số tư bản hàng đầu. Có nội các bị đánh giá là thân thiện với các đại phú nông. Cuộc khủng hoảng nội các Chavalit dẫn đến sự ra đi của ông này không chỉ do tính bất cập của ông trước cuộc khủng hoảng kinh tế tài chính, cũng không chỉ do những phản ứng của dân chúng thị dân trung lưu, mà do những xấu xé về việc tại sao trong số 58 ngân hàng bị đóng cửa lại có ngân hàng này bị đánh giá là "tệ" không được cứu giúp trong khi ngân hàng kia được đánh giá là "đỡ chứ không tệ" có thể được trợ giúp để mở cửa lại.

RỜI ĐẾN HÀN QUỐC VÀ NHẬT BẢN

Giữa lúc các cuộc khủng hoảng ở Thái Lan, Indonesia còn chưa kịp lắng dịu, lại nổ ra cuộc khủng hoảng tài chính ở Hàn Quốc. Những tin tức vào ngày thứ tư 19.11 cho biết Hàn

Quốc này đang chuẩn bị nhờ cậy đến IMF cứu giúp. Tỷ giá đồng won đã xuống đến mức kỷ lục trong 3 ngày liên tiếp kể từ đầu tuần, xuống đến ngưỡng 1.000 won/USD - nếu tính từ đầu năm đồng won đã sụt giá đến 20% - đến nỗi tự động trở thành hầu như không chuyển đổi được nữa sau khi Ngân hàng trung ương Hàn Quốc (BOK) đầu hàng không ra tay bảo vệ đồng tiền của mình nữa. Thống đốc BOK, ông Lee Ung Baek tuyên bố với AFP: "Chúng tôi tạm thời để mặc cho đồng won theo diễn biến thị trường". Nhà phân tích Kim Whan Hee của tập đoàn Dongsuh Securities tuyên bố với Thông tấn xã Yonhap của Hàn Quốc: "Rõ ràng là chính phủ đang đứng trước các áp lực buộc phải tìm kiếm sự giúp đỡ của IMF nếu đạo luật cải cách tài chính không được quốc hội thông qua". Đạo luật này gây tranh cãi với một số điều khoản liên

ngân khổ Mỹ Lawrence Summers. Chẳng cần phải suy đoán gì nhiều về sự có mặt của nhân vật này vì lẽ chính ông này đã tuyên bố sau cuộc họp mà nội dung được giữ kín: "Chúng tôi, tức Hoa Kỳ, theo dõi tình hình tại Hàn Quốc một cách rất thận trọng và chặt chẽ". Đơn giản vì thị trường tài chính Hàn Quốc là thị trường tài chính đứng hàng thứ 11 thế giới, nên mọi thăng trầm của thị trường này sẽ tất yếu tác động rất nhiều đến thị trường tài chính Mỹ vốn có quan hệ kinh tế khá chặt chẽ với Hàn Quốc. Tác động dây chuyền ngay trước mắt là thị trường tài chính Hồng Kông và Đài Bắc cũng đã rung rinh theo. Còn Tokyo, thì không còn nghi ngờ gì nữa về một tác động xấu từ cuộc khủng hoảng ở Hàn Quốc vì lẽ các trao đổi qua lại giữa hai nước chiếm một tỷ trọng khá lớn: kim ngạch xuất khẩu sang Hàn Quốc chiếm đến từ 6 đến

Quốc sẽ càng rẻ hơn trên thị trường thế giới và giành mất một phần thị phần của xe hơi Nhật, một thị trường mà đơn vị tính bằng hàng triệu. Vấn đề là Nhật Bản và Hàn Quốc không chỉ cạnh tranh với nhau trên thị trường xe hơi mà còn cả trên thị trường thép và tàu thủy. Như thế, đồng yên nhất định cũng phải xuống giá theo trong một chừng mực nào đó. Song, Mỹ sẽ không đứng yên nhìn đồng yên xuống giá gây bất lợi cho hàng hóa xuất khẩu của mình. Thế nhưng, ngay trước mắt, chính phủ Nhật còn đang lo giải quyết vụ ngân hàng Hokkaido Takushoku Bank, một trong số 10 ngân hàng thương mại hàng đầu của Nhật tuyên bố khánh tận hơn 17.11. Việc loan báo này đồng nghĩa với việc ngân hàng trung ương Nhật nay sẽ không hỗ trợ 20 ngân hàng đang trong tình trạng không còn khả năng thanh toán nữa.

Điều gì đã xảy ra tại Hàn Quốc, một nước vừa được gia nhập khối OCDE, tức các nước công nghiệp hàng đầu của thế giới? Có thể điểm lại một số sự kiện nóng bỏng ở Hàn Quốc từ đầu năm nay. Trước hết là cuộc tổng đình công bắt đầu từ tháng 12 năm ngoái và kéo dài sang tháng 1 năm nay nhằm chống lại một đạo luật mà giới công nhân cho là bóc lột và hiếp đáp họ. Sau đó đến vụ tập đoàn Hanbo bị chôn vùi dưới số 5,8 tỷ USD nợ ngân hàng không trả nổi. Tiếp nữa là vụ phá sản của tập đoàn sản xuất xe hơi đứng hàng thứ ba ở Hàn Quốc là tập đoàn Kia Motors. Khi các tập đoàn không thanh toán công nợ cho các ngân hàng được, các ngân hàng đứng trước hiểm họa phá sản là chuyện đương nhiên: Korea First Bank, ngân hàng đứng thứ tư ở Hàn Quốc, nằm trong số đó, và là một "nạn nhân" của sự phá sản của tập đoàn Kia Motors, con nợ của mình. Ngân hàng này thua lỗ trong năm sắp hết này khoảng 1 tỷ USD, tức 1/2 tài sản và vốn của ngân hàng. Để tự cứu, ngân hàng này đã xin vay đến 3,3 tỷ USD với lãi suất mềm từ ngân hàng trung ương, bên cạnh việc đóng cửa một số chi nhánh không sinh lãi, giảm biên chế... Ở Hàn Quốc, các đổ vỡ, lấy thí dụ trường hợp tập đoàn Hanbo, vẫn xuất phát từ vấn đề muôn thuở của châu Á: cho vay hoặc đi vay không vì tính hiệu quả kinh doanh mà vì quen biết tình thế nay đã đến mức không thể giấu diếm gì được nữa: bộ tài chính công bố danh sách 9 ngân hàng quốc doanh, 26 ngân hàng thương mại với số cho vay tín dụng "không nghiêm chỉnh" lên đến 28,5 tỷ USD. Đến cuối tuần lễ (22.11), TT Hàn Quốc Kim Young Sam chính thức tuyên bố nhờ cậy đến IMF. Các "thầy thuốc" của IMF kéo đến Seoul, xem xét hồ sơ, nghe báo cáo, rồi đưa ra kết

quan đến việc thành lập một siêu cơ quan có chức năng kiểm soát bộ "tam sên" của thị trường tài chính là các ngân hàng, các cơ sở giao dịch chứng khoán và các công ty bảo hiểm. Trong khi đó, thị trường chứng khoán Hàn Quốc mỗi ngày sụt khoảng từ 4 đến 4,5%. Bộ trưởng kinh tế tài chính Kang Kyong Shik đã bị giới kinh doanh tài chính "loại bỏ", thay bởi ông Lim Chang Yuel. Chương trình cải tổ bước đầu một kế hoạch xóa bỏ số nợ ngân hàng lên đến 10 tỷ USD đã được ông Lim Chang Yuel bổ sung bằng liệu pháp mở ngõ một biên độ dao động từ 2,25% đến 10% tỷ giá đồng won/USD. Thật nhanh chóng, Bộ tài chính Hàn Quốc cử ngay Thứ trưởng Rah Yong Uhm tiếp xúc với Phó giám đốc điều hành IMF Stanley Fischer hôm thứ tư 19.11.1997 tại Manila. Trong cuộc tiếp xúc này còn có sự có mặt của Phụ tá bộ trưởng

7% tổng kim ngạch xuất khẩu, ngược lại kim ngạch nhập khẩu của Nhật Bản từ Hàn Quốc cũng chiếm từ 5 đến 6% tổng kim ngạch nhập khẩu. "Câu quả đầu tiên là: với tỷ giá đồng won xuống thấp, xe hơi của Hàn Quốc sẽ dễ tràn ngập thị trường Nhật Bản hơn trước. Nhật Bản đứng trước một sự chọn lựa: giảm thuế đánh trên giá xe nội địa? Song sức tiêu thụ nội địa của Nhật lại đang xuống thấp. Đây là điều mà chính phủ Nhật đã không chọn vì lẽ ngày khai mạc hội nghị APEC rất gần kề - thứ hai 24.11 không cho phép uy tín của Nhật bị "bêu" thêm nữa tại hội nghị bàn về việc mở cửa thị trường này, sau khi đã bị Mỹ "bêu" từ nhiều năm qua vì chính sách "bế môn tỏa cảng" tân thời qua các sắc thuế nhập khẩu khiến Mỹ cứ nhập siêu từ Nhật. Song hậu quả kế tiếp sẽ là: nếu đồng won tiếp tục xuống giá, xe hơi sản xuất bởi Hàn

luận: Hàn Quốc phải đóng cửa tất cả các ngân hàng vỡ nợ, phải hạ tốc độ tăng trưởng, dùng để cho nền kinh tế nóng quá. Cho đến cuối tháng 11, Hàn Quốc còn dùng trạng chưa nhất trí với liệu pháp này của IMF.

Trong bối cảnh đó hội nghị thượng đỉnh APEC đã diễn ra. Tuy trước đó, hội nghị các ngoại trưởng APEC đã lưu ý dùng để ngày hội nghị thượng đỉnh này sa đà vào vấn đề khủng hoảng tài chính Đông Á để làm lu mờ đi trọng tâm của hội nghị là mở cửa thị trường các nước thuộc vành đai Thái Bình Dương này, song trong thực tế, khó ai có thể đi đến một cuộc hội nghị bàn về tự do hóa thị trường trong tâm trạng thanh thản khi mà các chỉ số thị trường chứng khoán đang sụp đổ một cách thảm hại, khi mà các thị trường tài chính lật nhào như các con bài domino, khi mà từ nhiều tháng qua một vài nhà lãnh đạo Đông Nam Á đã lên tiếng kêu gọi "siết lại" việc mở cửa thị trường tiền tệ để ngăn chặn tình trạng hỗn loạn hiện tại. Dựa hoàn toàn vào sức mạnh của thị trường cũng gây tổn hại chẳng kém các chính sách kinh tế tập trung". Nói cách khác, khó có thể đi đến một hội nghị mà nghị trình dự trù "tôn vinh" tự do hóa thị trường khi mà chính niềm tin vào định đề "tự do hóa thị trường" này đã lung lay. Ngay cả TT Mỹ Clinton, trên đường đi đến Vancouver cũng đã phải biểu tại Denver rằng: "Một trong những ưu tiên hàng đầu của chúng tôi là củng cố và ổn định các thị trường châu Á để cho các nền kinh tế này cũng như của Mỹ tiếp tục đi đúng hướng".

Làm sao không rung động khi mà giới lãnh đạo Hàn Quốc trong tuần trước đã phải "tung khăn đầu hàng"... cuộc khủng hoảng để cho đồng won đứng bị "đám đo ván", phải lên tiếng nài nỉ IMF và cộng đồng quốc tế cho vay tối thiểu từ 20 đến 50 tỷ USD? Làm sao không rung động được khi ngay sau đó, chiều thứ hai 24.11, đệ tử anh hào tài chính Nhật là công ty chứng khoán Yamaichi cũng đã loan báo sắp sửa đóng cửa thanh lý vì phá sản. Hình ảnh chủ tịch tập đoàn này khóc nức nở trên truyền hình toàn thế giới là một hình ảnh biểu tượng đầy ý nghĩa. Từ nhiều thập niên qua, giới kinh tài vừa nắm giữ phần lớn hầu bao thế giới vừa là áp lực thúc đẩy các chính phủ (tất nhiên không phải là tất cả) đưa ra các quyết định sống còn, kể cả chiến

tranh (tỉ như bao nhiêu cuộc chiến tranh chỉ vì dầu hỏa...) được xem và tự xem là những chủ nhân thực sự của thế giới trong khi giới chính khách chỉ là giới "thừa hành" mang "vương miện". Rõ ràng là nay, cái trung tâm quyền lực dựa trên thế lực kim tiền này không còn là bất khả xâm phạm nữa. Trong bối cảnh đó, TT Mỹ Clinton đầu bụng dạ gì nhiều nữa để "lên lớp" về tự do hóa thị trường trước 17 nhà lãnh đạo khác, khi mà ông chỉ vội xong buổi họp để hối hả gặp Thủ tướng Nhật Hashimoto bàn chuyện đối phó. Quyết định công ty Yamaichi loan báo đóng cửa - đây là công ty tài chính thứ ba phải đóng cửa liên tiếp từ đầu tháng tại Nhật - đưa ra vào cuối chiều thứ hai, khi Hội nghị Vancouver chưa bắt đầu nhóm họp, đã đưa cuộc khủng hoảng niềm tin lên đến cao điểm không chỉ ở Nhật. Hãy nghe giọng hoảng hốt của đài RCI (đài phát thanh Canada, tức của nước chủ nhà) sáng 25.11: "Khủng hoảng đây chuyển trên các thị trường thế giới: tại New York, chỉ số Dow Jones thụt lùi 113 điểm. Tại Toronto, giảm 50 điểm. Tại châu Âu, Frankfurt và London giảm 2%. Tại Seoul, giảm 7%, một kỷ lục từ 10 năm qua. Tại Montreal, giảm..." Những tin tức về sụt giảm của các chỉ số thị trường đẩy lùi tin về hội nghị APEC đang tổ chức tại đây xuống hàng thứ yếu để không mấy ai để ý nhớ rằng hội nghị này chính là để tạo nền móng cho một khu vực kinh tế gồm các nước bên bờ Thái Bình Dương vào năm 2020, mà trong đó có cả VN sẽ bắt đầu có tiếng nói tại Hội nghị APEC Kuala Lumpur năm tới.

Bảo tổ ở Nhật, Hàn Quốc, Indonesia, Thái...thấy đều từ việc phóng túng cho vay tín dụng mờ ám nay không thu hồi được. Đây chính là bài học cần rút tỉa, nhất là khi chưa bằng ai. Tiên trách kỷ hậu trách nhân. Thành ra, trước khi trách những "con cá mập" cỡ Soros, phải tự đảm ngự vì những sai lầm của mình trước đã. Sai lầm đầu tiên của các nước châu Á là tính "mờ ám" (non - transparency) trong lĩnh vực ngân hàng và kế toán của các công ty. Sai lầm thứ hai là tính câu kết quá nặng nề giữa quyền lực chính trị và thế giới kim tiền. Hai sai lầm này cộng lại dẫn đến tệ nạn "cho vay tín dụng một cách mờ ám" (bad loans). Trường hợp cậu quý tử Kim Hyun Chul của TT Kim Young Sam, khi phải trả lời về số 3,6 triệu USD bị cáo buộc là đã nhận hối lộ từ các tập đoàn nhờ đến "Cậu" để có "thơ tay" xin vay nợ ngân hàng, đã "vô tư" phát biểu: "họ tự ý góp tiền đưa tôi mà chẳng buồn lấy đây buộc số tiền đó nữa", là một thí dụ cụ thể cho tính công khai một cách trơ trẽn không xa lạ gì ở châu Á. Ngay tại VN những

phi vụ "bad loans" như thế, những tuyên bố trắng trợn như thế cũng đã từng được chứng kiến, từng nghe trong các vụ EPCO, TAMEXCO...Đó là chưa kể đến một sai lầm thứ ba là sự "phóng túng" trong qui chế thầu và dự toán các công trình. Một tin tức trên một tờ báo phát hành hôm 24.11 tại TP.HCM đáng suy nghĩ, nếu cần đến bạc đầu: "Từ khi thực hiện bằng chế độ thầu, giám sát hiệu quả cao hơn hẳn so với chỉ định thầu. Chất lượng công trình đảm bảo, tiêu cực giảm, đặc biệt kinh phí thi công thường thấp hơn là dự toán, như: đường 158 (TP.HCM - Cần Thơ) giảm 30 triệu USD, quốc lộ 1 (đoạn Hà Nội - Lạng Sơn) vốn thi công chỉ bằng 74% dự toán...Nếu tính toán xit xao sẽ thấy sự "phóng túng" này tương đương 1/4 trị giá các công trình. Nhân đây, người viết bài này nhớ lại một câu nói đùa ra nước mắt của một cố vấn của thị trường Manila nói với người viết bài trong một buổi thăm viếng và làm việc với tòa thị chính Manila City tháng 12.1992: Chuyện này xảy ra thời Marcos. Một đoàn tướng lĩnh Phi sang Thái tham quan, đến chiêm ngưỡng một cây cầu thật hiện đại, khách hỏi các tướng tá nước chủ nhà "Thế các ông "đắm xà" được bao nhiêu?". Tướng tá chủ nhà nói nhỏ: "Ít nhất cũng 20%. Còn bên xứ các ngài?". Khách bêu môi trả lời: "20% chẳng nhằm nhò gì so với tụi tôi. Bên xứ tụi tôi hả? Khỏi có cây cầu nào cả!"

Thành ra, mỗi năm cứ đến tháng 12 lại vừa vui vừa lo khi đọc báo thấy các báo giành giật loan tin: "Theo WB, VN cần khoảng 3,2 tỷ USD tài trợ cho tài khóa tới...". Vui là vì VN đầu sao vẫn còn tín nhiệm để được tài trợ cho các dự án xây dựng cơ sở hạ tầng...Lo vì chẳng riêng gì tại VN mà tại Châu Á nói chung, nhiều người cứ ngỡ rằng tài trợ là "củi chũa" cho không. Và tại bất cứ đâu cũng đều có sự tiếp tay của ngân hàng qua các phi vụ "bad loans". Một tuyên bố danh thiếp của Bộ trưởng tài chính Singapore, ông Richard Hu, hôm 19.11 vẫn còn vang vọng "Singapore sẽ giải tỏa cho Indonesia mỗi năm 1 tỷ USD theo yêu cầu của chính phủ Indonesia. Song nên nhớ đây không là của cho không mà là cho vay tín dụng với lãi suất ưu đãi". Nhọc nhằn không chỉ chừng đó cho kẻ phải mang công nợ. Hãy nghe Bộ trưởng Richard Hu tuyên bố tiếp: "Sự mất giá của đồng rupiah là thái quá và có thể làm rạn nứt việc thực hiện thành công chương trình cải cách kinh tế của Indonesia. Chính vì thế mà, Singapore và Nhật Bản đã thỏa thuận sẽ cộng tác với ngân hàng trung ương Indonesia trong việc phối hợp can thiệp vào thị trường hối đoái"...Cầm tay chỉ việc đến thế là cùng! ■